Кошельок Г.В.
д.е.н., доцент
Одеський національний економічний університет

УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ РЕСУРСАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Процес трансформації української економіки вимагає комплексного аналізу механізмів управління нею, зокрема управління ефективністю використання ресурсів. Актуальність дослідження проблем управління економічними ресурсами зумовлена постійними змінами економічної ситуації та значним загостренням конкуренції між підприємствами за ринки ресурсів і збуту готової продукції.

Головним чинником, що впливає на ефективність управління підприємством, є ефективність управління його ресурсами [1].

На нашу думку, дослідження особливостей оцінки ефективного управління ресурсами варто розпочати з уточнення цього поняття.

Термін, що досліджується, є багатозначним і складається з двох загальних понять: «ефективність управління» й «ресурси». До розгляду першого ми звернемося.

У сучасній економічній літературі поняття «ефективність» дуже часто зустрічається та використовується для явищ, процесів, понять, що розглядаються, але однакового трактування воно ще не знайшло в науковців. Як зазначено в роботі [2, с. 43], «ефективність відноситься до унікальних економічних категорій, тому що усі знають, як вона розраховується, але ніхто не знає, що вона визначає», тому потребує детальнішого вивчення.

Автор доповнює, що ефективність є однією з ключових категорій як економічної науки, так і господарської практики. Питання ефективності торкаються всіх сфер діяльності та інтересів людини. Існує ефективність виробництва, праці, фінансової та інвестиційної діяльності, ефективність виховання, лікування, освіти, управління (причому не тільки економічного). Загалом ефективністю володіє будь-який процес, орієнтований на досягнення будь-якої мети (який не є самоціллю) [3, с. 253].

Розглянемо детальніше це поняття. Основні етапи становлення теорії ефективності виробництва та її дискусійні питання розглянуто лауреатом Нобелівської премії французьким вченим-економістом Морісом Алле, який довів, що перший етап розвитку теорії ефективності в економіці припадає на період до появи робіт Вільфреда Парето, другий – це період від робіт В. Парето до Другої світової війни, третій починається з 1940 року [4, с. 12].

Відповідно до висновку М. Алле, В. Парето дійсно вдалося вперше розглянути проблему економічного управління з точки зору науки. Він надав точне та чітке визначення ефективного управління, що може бути розцінене як рішуче завоювання науки. В. Парето навів докази, відповідно до яких умови максимальної ефективності тотожні умовам рівноваги ринкової економіки [4, с. 12]. Але його докази не можуть бути повноцінними [5, с. 158].

Приблизно з 1950-1960 років теорію ефективності в економіці почали розробляти радянські вчені. Але ще до 60-х років минулого століття термін «ефективність» застосовували в посібниках із політекономії як синонім терміна «рентабельність». Варто зазначити, що й до початку 1990 року питання теорії ефективності в економіці так і залишилися суперечливими, а саме: питання сутності, критеріїв, її видів і показників.

На сьогодні науковці дуже активно обговорюють і зіставляють поняття «ефективність» і «результативність». Наприклад, В.С. Тікін пропонує чітко розмежувати ці категорії. Доводячи свою думку, він посилається на видатного американського економіста Пола Хейне, який зазначав, що ефективність і економічність характеризують «результативність» використання засобів для досягнення цілей: «... отримувати якнайбільше з доступних нам обмежених ресурсів – ось що ми маємо на увазі під ефективністю і економічністю» [6, с. 94]. Виходячи з цього, можна стверджувати, що ефективність і економічність – синоніми, а ефективність розглядається як поняття більш вузьке, ніж результативність. Але ми не погоджуємося з цим твердженням.

Ефективність (від латинського слова «effectus») – виконання, дія. У фінансово-економічному словнику ефективність подано як здатність забезпечувати результативність (ефект) процесу, проєкту тощо, яку обчислюють як відношення ефекту (результату) до витрат, що забезпечували цей результат [7, с. 278].

У методичних рекомендаціях із комерціалізації розробок, створених у результаті науково-технічної діяльності, затверджених наказом Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18, ефективність трактується як відношення абсолютного значення ефекту до ресурсів, які його забезпечили [8].

У роботі [9, с. 250] автори зазначають, що теорія ефективності чітко розмежовує поняття ефекту й ефективності, розуміючи під першим, – результат заходу, а під другим – співвідношення ефекту й витрат, котрі його створили.

На думку А.Д. Шеремета й Р.С. Сайфуліна, економічна ефективність – складна категорія, що характеризується результативністю роботи підприємства та рентабельністю його капіталу [10, с. 106]. На думку В.В. Ковальова, ефективність – відносний показник, що визначає співвідношення отриманого ефекту з витратами або ресурсами, які використовуються для досягнення цього ефекту, та визначає ефективність одним із показників для оцінки фінансово-господарської діяльності [11, с. 167]. Варто зазначити, що ефективність є предметом суб’єктивної думки.

Автор дослідження [2, с. 44] стверджує, що ефективність – здатність системи (процесу) функціонувати на умовах забезпечення мінімально можливих витрат або максимально можливого результату в досліджуваному часовому періоді.

Результативність – перетворена форма «ефективності». У тому випадку, коли необхідно оцінити ступінь досягнення результату, ефективність приймає форму «результативності», тоді ж, коли мова йде про мінімізацію використовуваних ресурсів, можна говорити про «економічність».

Економічність – це рівень економії такої комбінації ресурсів, при якій мінімізуються витрати для досягнення певного результату, який вказує на позитивну динаміку розвитку суб'єкта господарювання [12, с. 138].

У роботі В.О. Літвінової розглядається взаємозв'язок понять «ефективність – результативність – економічність». Автор стверджує, що ефективність включає результативність і економічність. Метою результативності є результат, тобто чим більше результат, тим ефективніший процес управління. Метою економічності є економія ресурсів. Чим менше витрачено ресурсів, тим ефективніший процес управління [2, с. 44].

Ми підтримуємо позицію автора В.О. Літвінової і зазначаємо, що поняття «ефективність» більш ширше, ніж поняття «результативність».

Також поняття «ефективне управління» є багатоаспектним комплексним поняттям, що розглядає результативність і економічність певного процесу або дії.

Ефективність управління – специфічне поняття, що відображає рівень і динаміку розвитку управління, якісні та кількісні риси цього процесу.

На практиці використовуються декілька основних підходів для оцінки ефективності управління: цільовий підхід, ресурсний підхід, оцінка фінансового стану підприємства, комплексний підхід [13] рис. 1.

Рисунок 1 – Основні підходи для оцінки ефективності управління

Джерело: побудовано автором на основі [13]

Розглядаючи проблематику ефективності, Д. Синк визначає ефективність як елемент загальної системи кількісних і якісних індикаторів, «параметрів стану» підприємства, які характеризують відповідність організаційно-господарської системи її цілям, інтегральну якість її функціонування, її успішність [14, с. 228].

У дослідженні Б. Карлофа в сучасну економіку введено поняття «зовнішня ефективність», що відображає знання структури потреб, ступеня задоволення їх фірмою, створення нових сфер підприємництва, діловий потенціал [15, с. 54].

П. Друкер зауважує, що завдання оцінювання економічної ефективності має вирішуватися «в трьох вимірах»:

1) сьогоднішній бізнес слід зробити ефективним;

2) його потенціал повинен бути виявлений і реалізований;

3) це повинно бути зроблено для іншого бізнесу, який буде існувати в іншому майбутньому» [16, с. 105]. Класифікація ефективності управління за основними ознаками наведена у табл. 1.

Таблиця 1 – Класифікація поняття «ефективність управління» за основними ознаками

Класифікаційна ознака	Групування	Зміст
За змістом	Економічна	Характеризує проміжні та кінцеві результати діяльності.
	Соціальна	Показує рівень задоволення потреб суспільства.
За сферою прояву	Суспільна	Дія поширюється на соціальну сферу, де суб'єктом та об'єктом управління виступають як окрема людина, так і колективи людей.
	Комерційна	Оцінює фінансові результати підприємств.
За методом розрахунку	Абсолютна	Характерна конкретній системі управління
	Відносна	Розглядається порівняно з іншими аналогічними системами управління

Джерело: побудовано автором на основі [15, 16]

Ефективність управління має такі складові: ефективність праці працівників, ефективність механізму управління (методи, важелі), ефективність системи управління [13].

Термін «ресурси» французького походження (resource), означає «допоміжний засіб» – кошти, запаси, можливості, джерела чого-небудь (наприклад, фінансові, економічні, матеріальні, природні, сировинні, трудові тощо) [7, с. 782].

Протягом певного періоду ресурси надходять на підприємство та використовуються для досягнення його мети та отримання результатів. Більш наочно це наведено на рис. 2.

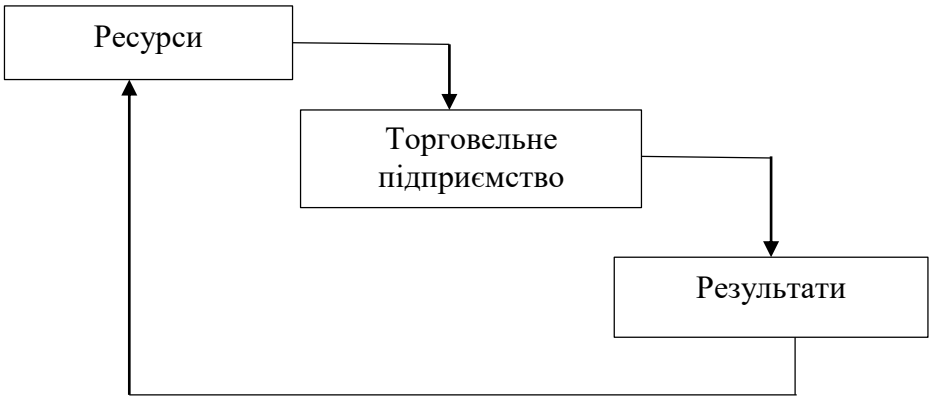

Рисунок 2 – Взаємозв’язок ресурсів і результатів у системі управління торговельним підприємством

Джерело: побудовано автором

У роботі [1] запропоновано класифікацію ресурсів, крім природних, матеріальних, трудових і фінансових, вже виділяють і наступні: нематеріальні, інформаційні ресурси та час як ресурс підприємства:

– природні – принципово придатні для застосування у виробництві природні сили і речовини, серед яких розрізняють «невичерпні» і «вичерпні» (а в останніх – «поновлювані» і «непоновлювані»);

– матеріальні – всі створені людиною «рукотворні» засоби виробництва, (які, таким чином, самі є результатом виробництва);

– трудові – населення в працездатному віці, яке в «ресурсному» аспекті зазвичай оцінюють за трьома параметрами: соціально-демографічному, професійно-кваліфікаційному та культурно-освітньому;

– фінансові – грошові кошти, які суспільство в змозі виділити на організацію виробництва;

– нематеріальні ресурси – це частина потенціалу підприємства, яка дає економічну вигоду протягом тривалого періоду та має нематеріальну основу отримання доходів, до яких належать об'єкти промислової та інтелектуальної власності, а також інші ресурси нематеріального походження;

– інформаційні ресурси. Інформація набуває характеру товару та перетворюється в об’єкт змазаності. Вона має ряд специфічних властивостей: не втрачається в процесі використання, розширення її споживання практично не має обмеження; вона має високу ресурсозберігаючу здатність. Таким чином, інформація фактично визнається елементом виробництва і є невід’ємною складовою частиною економічного потенціалу підприємства;

– час як ресурс підприємства, відіграє важливу роль в організації діяльності підприємства та може виступати у якості переваги серед конкурентів.

На нашу думку, класифікація ресурсів торговельного підприємства може бути доповнена стратегічними ресурсами, інвестиційними ресурсами.

Відповідно до відомих формулювань Дж. Барні, ресурси – це всі активи, здібності, організаційні процеси, інформація, знання, які контролюються

підприємством і надають можливості розробляти та реалізовувати стратегії, що забезпечують підвищення рівнів раціональності та ефективності підприємства [17]. Сукупність різнорідних ресурсів організації являє собою потенціал підприємства. У реальному господарському механізмі одні ресурси відіграють ключову роль у створенні доданої вартості та цінності для споживача, а інші опосередковують потоки подій. Такі ключові ресурси прийнято називати стратегічними ресурсами [18].

Інвестиційні ресурси – це всі види грошових коштів та інших активів, залучених для інвестування.

Зупинимося на товарних ресурсах, які є основою всіх ресурсів торговельного підприємства.

Будь-який товар належить до категорії товарного запасу на момент продажу. З економічного погляду ця форма існування товару є статичною. Ця обставина, зокрема, означає, що товарний запас є моментною величиною. Товарні запаси можуть змінювати свій розмір, оскільки поступово залучаються до товарообігу, продаються, перестають бути запасами. Вони замінюються іншими партіями товарів, тобто відновлюються регулярно, запаси є постійно існуючими, розмір яких змінюється відповідно до конкретних господарських умов.

Варто зазначити, що товарні ресурси є частиною матеріальних ресурсів підприємств торгівлі. У торговельних підприємствах до них належать запаси, готова продукція.

У торгівлі товарні ресурси формуються на всіх етапах руху від виробника до споживача й знаходяться в стані постійного оновлення, їх кількість має бути порівняна з обсягом товарообігу. Варто зазначити, що кількість товарних запасів зростає зі зростанням обсягу реалізації. Одночасно, доводячи товар до споживача, торгівля реалізує інтереси всіх учасників товарного обміну [19]. За думкою Дж. Ходжсона, обмін являє собою двосторонній трансфер благ, послуг або грошей між агентами, що передбачає передачу права власності [20, с. 221]. Професор А. А. Мазаракі підкреслює, що в умовах всезагальних і всебічних домовленостей і поступок ринок є інститутом вільного обміну, а торгівля бере безпосередню участь в ринковому способі організації людської діяльності [21, с. 299].

Товарні ресурси – це складна та багатопланова економічна категорія. Характеризуючи їх, можна зазначити, що в процесі їх формування взаємодіє велика кількість господарюючих суб'єктів, які вступають у різноманітні економічні відносини, розподіляючи між собою вартість створених товарних ресурсів та впливаючи один на одного відповідно до своїх економічних інтересів (цілей).

Товарні ресурси можуть виступати як товарні запаси та як товари в обороті. Із цього випливає, що товарні ресурси, що характеризують обсяг виробництва та пропозиції товарів, повинні перевищувати виробничу потребу ресурсів цього періоду на величину товарного запасу. Ця величина товарного запасу має бути оптимальною для торговельного підприємства. Він має бути, з одного боку, достатнім для забезпечення безперебійної роботи торговельного

підприємства, а з іншого боку, не сприяє затоварюванню та заморожуванню товарних запасів. Це також підкреслює І.М. Вавдійчук: «Торговельні підприємства повинні забезпечувати безперервність торгового процесу, ритмічний продаж товарів, які відповідають споживчому попиту за асортиментом, кількістю та якістю» [19].

Необхідність товарних запасів обумовлена впливом таких факторів:

- зміною попиту та пропозиції;
- наявністю випадкових коливань попиту та пропозиції тощо.

Основним критерієм щодо оцінки діяльності торговельних підприємств є ринковий успіх, а їх можливості визначаються підібраними відповідним чином товарними ресурсами, отже, на основі дослідження ринку та його розвитку торговельні підприємства отримають необхідну інформацію для вирішення питань, пов'язаних з їх формуванням та управлінням.

На сучасному етапі торговельні підприємства формують товарні ресурси на підставі вільної закупівлі товарів. Основою формування товарних ресурсів комерційними підприємствами є постачання товарів народного споживання. Джерелами формування товарних ресурсів для торговельних підприємств є промислова продукція, продукція сільського господарства та переробної промисловості, підсобні господарства, імпортні товари, товарообмінні операції, тимчасові товарні запаси.

Процес формування товарних ресурсів пов'язаний із плануванням і здійсненням низки заходів щодо формування конкретних переваг створення товарної пропозиції торговельних підприємств, що сприяють задоволенню тієї чи іншої потреби клієнта, при цьому забезпечуючи прибуток підприємству.

Успішність діяльності торговельного підприємства, ефективність формування товарних ресурсів залежить, перш за все, від того, наскільки кількість і склад товарів, що закуповуються, відповідають купівельному попиту, їх кінцевим результатам, а саме: отриманню прибутку та рентабельності торговельного підприємства.

Варто зазначити, що діяльність суб'єктів оптової торгівлі, що працюють на ринку споживчих товарів, спрямована зокрема на задоволення економічних потреб товаровиробників і торговців шляхом виконання специфічних функцій щодо прискорення обертання товарів та підвищення ефективності функціонування споживчого ринку в цілому та спрямована на забезпечення різних підприємств необхідними видами ресурсів з метою ефективного виконання ними виробничих функцій [21, с. 33].

Товарні ресурси, які представлені на підприємствах торгівлі товарними запасами, мають наступні особливості: високий ступінь залежності асортиментного набору від попиту населення, високий ступінь впливу наявності товарних запасів на результативні показники підприємств торгівлі, наявність у кожній асортиментній групі властивостей і характеристик товару тощо [22, с. 23].

Управління товарними ресурсами – діяльність, спрямована на синхронізацію потоків суспільних товарів за асортиментом, якістю, кількістю, часом і місцем, що повинно забезпечувати підвищення рентабельності та

швидкості обігу вкладеного капіталу. Воно передбачає на стадії формування товарних запасів – контроль рівня товарних запасів та обґрунтування оптимального обсягу замовлень, на стадії реалізації товарних запасів – зміна обсягів та причин створення товарних запасів та розробка політики реалізації наднормативних товарних запасів.

У процесі управління товарний потік повинен оцінюватися не лише з погляду асортименту, якості, кількості, термінів та місцезнаходження, а й з точки зору раціональності використання ресурсів, наявності необхідних послуг, ціни за одиницю товару з урахуванням витрат на закупівлю тощо.

Можна зазначити декілька принципів, якими варто керуватися при управлінні товарними ресурсами, а саме:

– самостійність об’єктів управління;
– незалежність економічних відносин;
– економічна доцільність.

Управління товарними ресурсами необхідно розглядати як сукупність завдань, пов’язаних безпосередньо з їх формуванням та розподілом, управлінням асортименту товарів та удосконаленням структури управління товарними ресурсами за допомогою інноваційних технологій.

Управління товарними ресурсами обґрунтоване низкою причин:

– є елементом господарської діяльності, яка потребує цілеспрямованого впливу;

– є інтегруючим елементом;

– від їх формування залежать найважливіші показники господарської діяльності.

Управління товарними запасами у торгівлі дозволяє сформувати склад відповідно до прогнозних потреб конкретного пункту реалізації. При цьому дуже важливо дотримуватися індивідуального підходу до формування резерву для кожної складської одиниці, здатного враховувати:

– терміни придатності;
– оптимальний запас на полках;
– мінімальну суму замовлення та частоту їх формування;
– сезонні коливання попиту;
– історичні обсяги продажу з урахуванням закладеної динаміки зростання;
– заплановані рекламні кампанії, акції, знижки.

Саме управління товарними запасами для підприємства є механізмом, який дозволяє уникнути дефіциту продукції у ритейлерів. Відсутність певних товарів може призвести до втрати частини доходу та дострокового розірвання контрактів.

Систему ефективного управління товарними запасами можна розглядати в трьох аспектах: організаційний (розробка рішень), мотиваційний (реалізація рішень), економічний (контроль) (рис. 3).

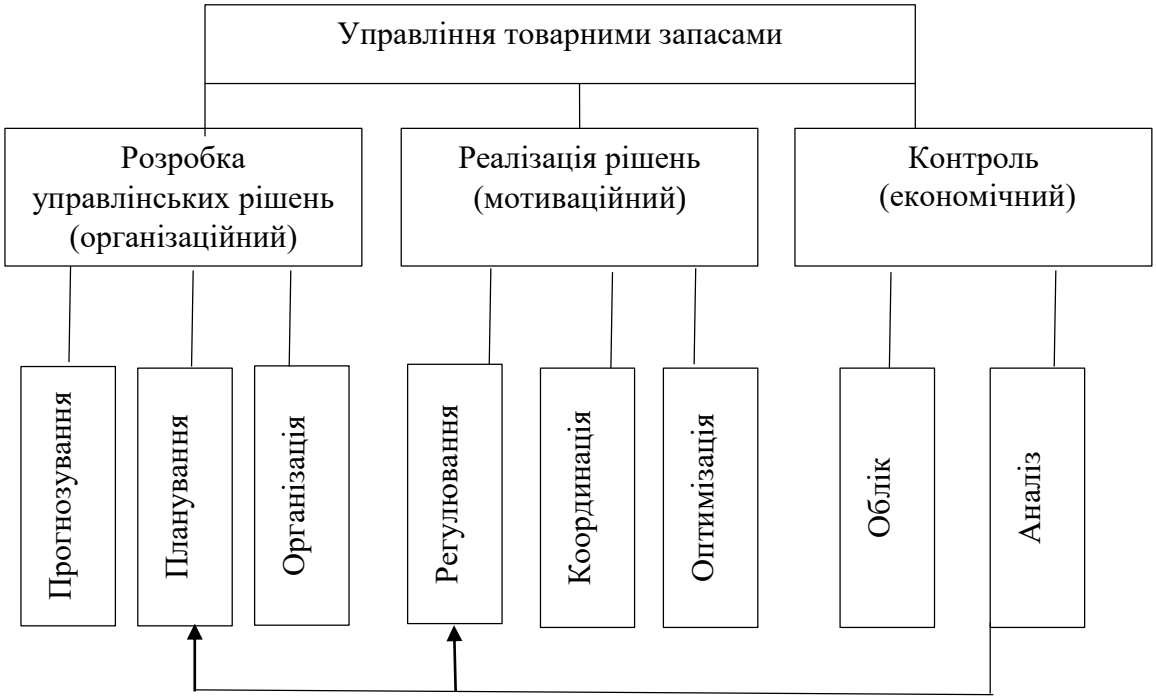

Рисунок 3 – Управлінсько-функціональний аспект системи ефективного управління товарними запасами торговельного підприємства

Джерело: складено автором

Організаційний аспект полягає в розробці управлінських рішень та включає такі функції: прогнозування, планування, організацію. Варто зазначити, що управління товарними ресурсами з позицій процесу прийняття управлінських рішень розглядається як кілька однорідних чи неоднорідних господарських операцій.

Прогнозування сезонного попиту товарних запасів – це процес, за допомогою якого власники та менеджери бізнесу визначають підйоми та падіння продажів протягом року або протягом різних сезонів.

Потреби клієнтів можуть кардинально змінюватися між сезонами. Прогнозування сезонних змін попиту може суттєво вплинути на рівень запасів, а завдяки точному прогнозуванню попиту можна краще задовольнити потреби клієнтів, що сприятиме збільшенню обсягів продажів.

На етапі планування на базі розроблених норм формування товарних запасів поточного зберігання, встановленого плану товарообороту та цільового розміру формування інших видів товарних запасів проводиться розробка плану формування товарних запасів підприємства. План формування товарних запасів повинен відповідати:

– встановленим цілям формування товарних запасів, тобто забезпечувати матеріальні умови для їх досягнення;

– фінансовим можливостям підприємства;

– можливостям наявного залучення обсягу оборотних коштів підприємства;

– матеріально-технічній базі підприємства, тобто бути реальним до реалізації з точки зору наявної площі і обсягів складських приміщень та інших місць зберігання товарів, можливостей підприємства щодо їх розширення [23, с. 190].

Якщо розроблений план формування товарних запасів відповідає таким вимогам, то він приймається до виконання, якщо ні – то необхідно переглянути обсяги формування товарних запасів у бік зниження рівня формування товарних запасів (встановлених нормативів) за рахунок зміни умов товаропостачання (обсягу разової доставки та графіка завозу), організації торговельного процесу, скорочення обсягу формування страхових, сезонних запасів та запасів цільового призначення [24, с. 59].

Ефективним засобом організації формування товарних ресурсів є застосування різноманітних форм та джерел їх надходження, врахування їх відмітних особливостей та впливу на досягнення результуючих показників господарської діяльності на підприємствах роздрібної торгівлі [19]. Організація товарних запасів визначає розрахунки з контрагентами на підставі:

– вибору форм розрахунку;
– розробки заходів зі синхронізації та збалансування отримання товарних запасів.

Мотиваційний аспект системи управління товарними запасами полягає у підтримці стану товарних запасів відповідно до планових завдань і пошуку резервів підвищення ефективності управління товарними запасами, тобто здійснюється реалізація певних рішень і характеризується такими блоками: регулювання, координація, оптимізація.

Під час регулювання товарних запасів варто враховувати, що всі матеріальні ресурси, які зберігаються, суттєво різняться з точки зору їх вартості, отримання потенційного прибутку (або збитків), обсягу можливих втрат від браку запасів. Тому розподіляти зусилля з управління запасами необхідно, беручи до уваги відносну значущість предметів зберігання. У цьому випадку найбільш поширеним є метод АВС, який дає змогу класифікувати товарні запаси відповідно до певного показника їх значущості. Сутність цього методу полягає в тому, що всі товарні ресурси, які зберігаються на складах торговельного підприємства, розподіляються (ранжуються) в порядку зменшення обсягів їх річної потреби. АВС-аналіз ґрунтується на принципі Парето, який свідчить: 20 % позицій асортименту роблять 80 % всіх продажів компанії.

Одним з основних методів його впровадження є сфера обслуговування, в якій менеджер зосереджується на основних аспектах обслуговування та поділяє їх на найважливіші, важливі та не дуже важливі. Суть полягає в тому, щоб не перестаратися з невеликими аспектами обслуговування за рахунок чогось дійсно важливого.

Найбільший вплив має метод АВС у поєднанні з іншим методом аналізу XYZ, який класифікує запаси на основі структури споживання та надійності прогнозування змін у споживанні.

На сьогоднішній день, крім ABC-аналізу та XYZ-аналізу, застосовують інші методи управління товарними запасами підприємства: FSN/FNS/FMR-аналіз, VED/VEN-аналіз, QRS-аналіз, SDE-аналіз, HML-аналіз, RFM-аналіз [25].

В умовах ринкової економіки одним із найважливіших складових підприємств торгівлі є оптимізація обсягу, складу та прискорення оборотності товарних запасів. Також одним із найважливіших елементів товарних ресурсів підприємства є обсяг надходження товарів. Величина закупівель товару залежить від обсягу товарообігу і стану товарних запасів. Взаємозв'язок даних показників простежується у процесі проведення їх аналізу. Вона ж має бути забезпечена на необхідному рівні, а також при виявленні потреб підприємства в товарних ресурсах на запланований період.

Для визначення цілей створення товарних запасів використовують координацію короткострокових та довгострокових цілей створення товарних запасів, розгляд їх цілісності, взаємозалежності, розходження, координують роботу складів, відвантаження товару.

Підвищення ефективності використання товарних ресурсів може бути здійснено через оптимізацію управління товарними ресурсами. Для забезпечення високого рівня якості обслуговування підприємств торгівлі необхідно створення оптимальної величини запасу товарів.

Занижені товарні запаси можуть призвести до збитків, пов'язаних із незадоволеним попитом і з перебоями у торгівлі, а отже, і до втрати прибутку разом із потенційними покупцями. Компанія має знайти собі оптимальне поєднання між витратами і вигодами вибраного рівня товарних запасів і побачити, яка величина з кожної товарної групи (і навіть позиції) є достатньою [26, с. 187].

З іншого боку, накопичення зайвих товарних запасів пов'язує оборотний капітал підприємства, зменшуючи можливість його вигідного альтернативного використання та уповільнюючи його оборот, що позначається на фінансових результатах діяльності організації. Тобто економічні збитки завдають як значної наявності товарних запасів, так і їх недостатньої кількості. За результатами проведеного моніторингу варто розробити модель оптимізації товарних запасів, яка дозволить найбільш ефективно визначати об'єм та склад товарних запасів.

Економічний аспект системи управління товарними запасами включає контрольну функцію, що виявляється в контролі за виконанням планових завдань із формування товарних запасів і включає такі блоки: планування, регулювання, облік, аналіз.

Бухгалтерський облік товарів та їх реалізація є основною ділянкою бухгалтерського обліку торговельного підприємства, що забезпечує визначення та контроль за точністю та об'єктивністю основного показника його діяльності – обсягу товарообігу та доходу як джерела покриття витрат обігу та прибутку.

Організація обліку реалізації товарів на підприємствах торгівлі забезпечує:

– виконання плану товарообігу, підготовку інформації, необхідної для управління всіма службами підприємства;

– перевірку правильності документального оформлення, законності та цілеспрямованості угод, своєчасне та повне їх відображення в обліку;

– правильність списання товарних втрат;
– дотримання правил проведення інвентаризації, своєчасне виявлення та відображення в обліку їх результатів.

Одним із напрямів роботи бухгалтерських служб може бути організація обліку товарних запасів за центрами відповідальності.

Роль аналізу полягає в тому, щоб встановити причини відхилень фактичних показників запасів від планових, оцінити ці відхилення, визначити фактори, під впливом яких склалися умови торговельної діяльності. Глибокий аналіз товарних запасів та часу товарного звернення має бути пов'язаний із вивченням різних сторін торговельної діяльності: обсягом та структурою товарообігу, розміром та структурою товарного забезпечення за асортиментом, джерелами надходження та формами доставки товарів, ритмічністю надходження та частотою завезення, організацією торгівлі, достовірністю прогнозів попиту, сезонністю попиту, взаємовідносин з постачальниками, виконанням договорів постачання, умов транспортування та зберігання товарів.

Аналітична робота передбачає:
– аналіз товарних запасів у динаміці;
– аналіз факторів, що вплинули на зміну товарних запасів;
– зміну асортиментної структури товарних запасів;
– вплив ціни на товарні запаси;
– якість товарних запасів;
– оборотність товарних запасів;
– оцінку ефективності управління товарними запасами;
– аналіз витрат на товаропросування.

Оперативне регулювання та контроль за утворенням товарних запасів повинні включати такі процедури:
– організацію контролю рівня товарних запасів;
– визначення оптимального рівня товарних запасів та точки замовлення;
– вивчення обсягів та причин створення наднормативних товарних запасів;
– розробку політики реалізації понаднормативних запасів [27, с. 191].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що управління товарними ресурсами торговельних підприємств можна розглядати як одну з підсистем управління підприємством за допомогою управлінсько-функціонального аспекту. У сучасних умовах управління необхідно створювати нові ефективні науково-методичні підходи до оцінки ефективності управління товарними запасами торговельних підприємств.

Література

1. Гладир Т.С. Ресурси підприємства: теоретичні аспекти. *Ефективна економіка.* 2014. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3044 (дата звернення 10.09.2023).
2. Літвінова В. О. Економічна ефективність: сутність та форми. *Вісник*

Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2014. № 2. С. 43-45.

3. Литвинова В. А. Підвищення конкурентоспроможності продукції: проблеми визначення ефективності. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2013. № 8. С. 252-256.

4. Алле М. Умови ефективності економіки. Перек. з франц. Л.Б. Азімова, А.М. Бєляніна, І.А. Єгорова, Н.М. Калмикова. URL: https://crafta.ua/lots/6538942702-alle-moris-usloviya-effektivnosti-v-ekonomike (дата звернення 10.09.2023).

5. Осипов В.І. Ефективність господарсько-фінансової діяльності підприємства: питання теорії та практики. *Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика*: монографія / за ред. Е.А. Кузнєцова. Харків : Бурун Книга, 2011. 512 с.

6. Тікін В.С. Ефективність – не коефіцієнт. *Економічні науки.* 2009. № 7(56). С. 94-97.

7. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. К. : Знання, 2007. 1072 с.

8. Наказ Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18 «Про затвердження Методичних рекомендацій з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності». URL: http: zakon1.rada.gov.ua laws show 929_007 (дата звернення 20.09.2023).

9. Мельник Л.Г., Каренцева Л.І. Економіка підприємства. Суми ВТД «Університетська книга», 2002. 400 с.

10. Шеремет А.Д., Сайфулін Р.С. Методика фінансового аналізу. URL: https://institutiones.com/download/books/1901-metodika-finansovogo-analiza-sheremet.html (дата звернення 10.09.2023).

11. Ковальов В.В. Управління грошовими потоками, прибутком та рентабельністю. URL: https://books.google.com.ua/books/about/%D0%A3%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5_%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B8.html?id=UvpFcgAACAAJ&redir_esc=y (дата звернення 20.09.2023).

12. Перерва П. Г., А. В. Кравчук. Ефективність як економічна категорія. *Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Економічні науки*. 2018. № 15 (1291). С. 137-143.

13. Кошельок Г.В. Формування системи ефективного управління грошовими потоками підприємства : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 08.00.04. Одеса, 2021. 505 с.

14. Синк Д. Управління продуктивністю: планування, вимірювання та оцінка, контроль та підвищення. Перек. з англ., заг. ред. В.І. Данилова-Данільяна. URL: https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=15.%2509%D0%A1%D0%B8%D0%BD%D0%BA (дата звернення 20.09.2023).

15. Карлоф Б. Ділова стратегія. Концепція, зміст, символи. URL: http://economics-lib.ru/books/item/f00/s00/z0000033/index.shtml (дата звернення 20.09.2023).

16. Друкер П. Ефективне керування. Економічні завдання та оптимальні

рішення. Перек. з англ. М.В. Котельникової. URL: https://www.livelib.ru/book/1001068610-effektivnoe-upravlenie-ekonomicheskie-zadachi-i-optimalnye-resheniya-piter-druker

17. Джонсон Д. Сучасна логістика / Д. Джонсон, Д. Вуд, Д. Вордлоу та ін: перек. з англ. 8-е вид. URL: https://www.logistics-gr.com/index.php?option=com_content&id=5902&c-72&Itemid=99 (дата звернення 20.09.2023).

18. Сотнікова Д. В. Ідентифікація поняття стратегічних ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1468

19. Вавдійчик І. М. Товарні ресурси підприємств роздрібної торгівлі та організаційно-економічні форми їх забезпечення. *Науковий погляд*. URL: https://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/187/289 (дата звернення 20.09.2023).

20. Ходжсон Дж. Економічна теорія та інститути: Маніфест сучасної іституційної економічної теорії. URL: https://books.google.com.ua/books/about/%D0%AD%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F.html?id=jFVeAAAACAAJ&redir_esc=y (дата звернення 20.09.2023).

21. Мазаракі А. А., Пшеслінський Д.М., Смолін І.В. Торговельне підприємство: стратегія, політика, конкурентоспроможність: монографія. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 384 с.

22. Березін О.В., Карпенко Ю.В. Теорія і практика забезпечення ефективного використання потенціалу торговельних підприємств: монографія. Полтава: Інтер Графіка, 2012. 203 с.

23. Оптова торгівля в Україні: монографія. За ред. А.А. Мазаракі. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 208 с.

24. Хоменко Н.В., Карпенко О.В., Верига Ю.А. Товарні запаси: проблеми обліку, контролю та звітності: Монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 153 с.

25. Овандер Н.Л., Поліщук М.В. Оптимізація товарних запасів як фактор ефективної діяльності торговельного підприємства. URL: https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=25.%2509%D0%9E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80 (дата звернення 20.09.2023).

26. Бєлікова В. І. Оптимізація товарних запасів лакофарбових матеріалів. *Вісник КНУТД.* 2014. №2. С. 186-191.

27. Мазараки А. А. Торговля: история, цивилизация, мораль К. : Книга, 2010. 624 с.